

Случи се

Снимка: Мария Русева

Оформление: Мария Русева

ОТЗИВ ЗА АКАДЕМИЧНИТЕ СЪБИТИЯ ПОКРАЙ ГОДИШНОТО СЪБРАНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА МРЕЖА ЗА ЛИТЕРАТУРЕН ПРЕВОД PETRA-E

Мария Тодорова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

OVERVIEW OF THE ACADEMIC EVENTS ACCOMPANYING THE ANNUAL MEETING
OF THE PETRA-E EUROPEAN NETWORK FOR LITERARY TRANSLATION

Maria Todorova

Sofia University "St. Kliment Ohridski" (Bulgaria)

ORCID ID: 0000-0002-8167-4757

E-mail: mivanovat@uni-sofia.bg

На 30 май 2025 г. в рамките на годишното събрание на европейската мрежа за литературен превод PETRA-E се състоя открита лекция на председателя на мрежата проф. Дънкан Лардж (Университет на Източна Англия) със заглавието „Рамката на PETRA-E и преводът като изследователска дейност“ (The PETRA-E Framework and Translation as Research), последвана от кръгла маса на тема „Преподаването на литературен превод“. В рамките на кръглата маса бяха обсъдени спецификите при преподаването на литературен превод в академичен и извънакадемичен контекст и различните подходи в институциите, представявани от участниците. Освен проф. Лардж в обсъждането взеха участие доц. Мария Пипева (СУ), доц. Йоана Сиракова (СУ), доц. Ангел Игов (СУ), доц. Валтрауд Колб (Виенски университет), Роберта Фабри (Фондация „Сан Пелегрино“), Стефан Русинов (СУ, ПУ), Адела Миролевска (Фондация „Елизабет Костова“) и Юлия Рафаилович (Фондация „Следваща страница“). Модератор беше д-р Теодора Цанкова, представител на Софийския университет в мрежата PETRA-E и основен организатор на

ОТЗИВ ЗА АКАДЕМИЧНИТЕ СЪБИТИЯ...

научния форум. Всички събития се проведеха в сградата на Ректората на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, който беше домакин на годишното събрание на мрежата.

Освен председател на PETRA-E проф. Лардж е изпълнителен директор на Британския център за литературен превод, както и преподавател по превод и европейска литература в Университета на Източна Англия. Той откри лекцията си, състояла се в хибриден формат в Първа конферентна зала на Ректората, с цитат за превода от Волтер, отбелязвайки, че датата на събитието съвпада с годишнината от смъртта на философа. След това проф. Лардж премина към обзор на дейността на мрежата PETRA-E и нейния основен инструмент – рамката PETRA-E Framework. Той обърна специално внимание на отреденото в рамката място на изследователската дейност и изложи тезата, че ролята на изследователската дейност е неясна и понякога маргинализирана и че чрез настоящото ѝ позициониране в рамката се пренебрегва по-общата представа, според която преводът сам по себе си може да се разглежда като изследователска дейност. Според проф. Лардж определянето на изследователската компетентност като способност за провеждане на методологически проучвания за целите на преводаческата практика води до подценяване на всекидневната изследователска дейност на преводачите, като например работата с речници, консултациите с вещи лица и културологичните справки. Професорът допълни, че макар и отреденото ѝ последно място в рамката да не е йерархично обусловено, изследователската компетентност сякаш е омаловажена, маркирана и често смятана за незадължителна в сравнение с други видимо незаменими компетенции, като езиковата.

Проф. Лардж свързва този недостатък на рамката и с академично-изследователския контекст във Великобритания, където чрез „Рамката за високи научноизследователски постижения“ (Research Excellence Framework) академичното финансиране се свързва пряко и количествено с научноизследователската дейност. В тази рамка преводаческата дейност не е определена за научноизследователска, за разлика от изследователската дейност в сферата на теорията на превода, поради което университетските преподаватели по-рядко (или изобщо не) биха я практикували. Проф. Лардж отбеляза, че това ограничаващо определение е довело до призови за разпознаване на преводаческата дейност за научноизследователска, като подобни дискусии се водят и относно творческото писане, изящните изкуства, драматургията и др. Той сподели и личен пример, в който е получил

финансиране за превода си на „Залезът на кумирите“ на Ницше само защото в документацията е представил превода само като допълнение към научния апарат, който е съставил за целите на превода.

Проф. Лардж се позова и на тристранната класификация на практическата научноизследователска дейност, предложена от Кристофър Фрейлинг в научната му статия „Научноизследователската дейност в сферата на изкуствата и дизайна“ (Frayling 1993/4). Фрейлинг излага тезата, че този тип дейност може да се извършва *за целите* на практиката (където изследователските цели са подчинени на практическите такива), *в рамките* на практиката (напр. споделяне на наблюдения върху работния процес) или *чрез* практиката (където практиката сама по себе си е изследователска цел). Според проф. Лардж освен като първите две дейности преводът може да бъде разглеждан особено като третата и рамката на PETRA-E следва да бъде редактирана, за да отрази този факт.

Особено валидни бяха изложените от проф. Лардж примери, според които преводът може да се тълкува като научноизследователска дейност. На първо място той представи превода като трансфер на знания, обогатяващ целевата култура. Професорът изложи и тезата, че преводачите приемат ролята на първите коментатори на даден текст чрез преводаческите избори, които правят. Освен това проф. Лардж обърна внимание и на съзидателната роля на преводачите, които имат властта да словообразуват, да обогатяват лексиката на целевия език и да пренасят художествени форми в целевия канон.

В заключение проф. Лардж затвърди позицията си, че рамката на европейската мрежа за литературен превод PETRA-E трябва да се преразгледа и да включи превода като същинска форма на научноизследователска дейност. Професорът предложи и алтернативен подход – вместо да се опитваме да напаснем превода към съществуващите определения за научноизследователска дейност, да погледнем на самата научноизследователска дейност като на преводен процес.

Веднага след лекцията в Библиотечно-информационния център по англицистика и американистика се състоя кръглата маса относно преподаването на художествен превод, като отново бе осигурена възможност и за отдалечен достъп до събитието. Модераторът д-р Теодора Цанкова откри дискусията с покана към участниците да представят начините, по които художественият превод се преподава в рамките на техните програми и университети. Последвалите примери и дискусия показаха разнообразното естество на програмите по

ОТЗИВ ЗА АКАДЕМИЧНИТЕ СЪБИТИЯ...

превод и множеството инициативи и формати, които различните институции прилагат в обучението на бъдещи преводачи.

Една от основните структурни разлики, които се откриха, засяга езиците, които различните програми предлагат. Оказа се, че в някои се преподават по един или два изходни езика (напр. в магистърската програма по превод към ФКНФ), докато в други се предлагат множество такива (напр. в Центъра за изучаване на превод към Виенския университет и в магистърската програма по художествен превод към Университета на Източна Англия). Особено интересно е решението на Виенския университет да предлага неограничен брой езици, дори и те да не се преподават самостоятелно, като в часовете студентите трябва подробно да обясняват тънкостите на непознатия за останалите изходен текст и съответните стратегии, които те налагат в превода. Представителката на Виенския университет, доц. Валтрауд Колб, отбеляза, че по този начин студентите придобиват по-критичен и аналитичен подход към преводите си. Тази практика се свързва и с друг важен аспект, който участниците в дискусията изтъкнаха, а именно мястото на целевия език и колко важно е в програмите по превод да се обръща особено внимание на овладяването му, вместо познанията на студентите да се приемат за даденост. Тук се спомена и ролята на познанията по творческо писане на целевия език, които неизменно ще са от полза на всеки бъдещ преводач на художествена литература.

Важно място в дискусията заеха извънкласните занимания в подкрепа на бъдещите преводачи. Участниците споделиха за организирани от тях или университетите им преводачески стажове, тематични семинари и събития, чрез които студентите добиват по-задълбочена и практическа представа за професионалния свят на превода. Опит в организирането на подобни събития споделиха и представители на двете фондации, занимаващи се с художествен превод в България – „Елизабет Костова“ и „Следваща страница“. Организираните от тях ателиета и резиденции по художествен превод не просто дават възможност на бъдещите преводачи да усвоят нови умения, но и създават пространство за непрекъснато усъвършенстване на практикуващите преводачи на художествен превод – незаменима част от професионалното развитие на всеки преводач.

Участниците също обсъдиха субективността и затрудненията при оценяването на преводи, като доц. Сиракова сподели своята методология за оценяване. Всички се обединиха около мнението, че откровените езикови грешки трябва да се санкционират и

коригират, но по-креативните стратегии да се поощряват, дори и понякога да водят до не толкова удачни решения. Обърна се внимание и на мястото на теорията на превода, като много от участниците направиха препратки към лекцията на проф. Лардж. Тук Стефан Русинов и Роберта Фабри, които преподават Теория на превода, подчертаха колко важно е студентите да разберат практическата приложимост на съществуващите теории за превода.

Разбира се, дискусията стигна и до технологиите и изкуствения интелект и мястото им в преподаването на художествен превод. Преподавателите споделиха съмнения, че качеството на създаваните с изкуствен интелект преводи отговаря на професионалните изисквания, и подчертаха колко е важно студентите вече да имат изграден усет за езика и за това какво е правилно в превода, за да могат да разпознават пропуските в текстове, преведени с помощта на ИИ или машинен превод.

Лекцията на проф. Лардж насочи вниманието на публиката към научноизследователското естество на преводаческата дейност, а кръглата маса от своя страна даде ценна възможност на преподавателите по превод от Софийския университет да обменят опит със свои колеги от Европа. В крайна сметка научният форум успя да представи по интригуващ и пълноценен начин академичните лица на превода и да предизвика градивни и оживени дискусии, от които всички участници да почерпят вдъхновение. И двете събития бяха записани и споделени в канала на катедра „Испанистика“ в YouTube – [лекцията](#) и [кръглата маса](#).

Библиография

Frayling 1993/4: Frayling, Chr. Research in Art and Design. – Royal College of Art Research Papers, 11, 1993/4, 1–5.